

ПРО НАУКОВУ І НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ЗА 2015-2019 рр. ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 19 вересня 2019 р.

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-2-1>

БЕРЕЗІВСЬКА

Лариса Дмитрівна

доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України, директор
Державної науково-педагогічної
бібліотеки України імені
В.О. Сухомлинського,
Національна академія
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У доповіді розкрито основні здобутки наукової та науково-організаційної діяльності у тісному зв'язку з науково-інформаційною, науково-методичною, соціокультурною роботою Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського протягом 2015-2019 рр.

Аргументовано, що наукова й науково-організаційна робота установи має науково-прикладний характер і спрямована на розв'язання актуальних проблем інформаційного забезпечення сфери освіти, педагогіки, психології. Відбулися принципові зміни в підходах до здійснення наукових досліджень, що позитивно вплинуло на діяльність бібліотеки, а також мережі освітянських бібліотек України.

Визначено перспективи подальшого розвитку ДНПБ: проектування інформаційно-освітнього середовища й електронних ресурсів; надання доступу до міжнародних інформаційних ресурсів; формування власних баз даних, колекцій Науково-педагогічної електронної бібліотеки, поповнення електронного ресурсу «Бібліотека нової української школи» на вебпорталі ДНПБ і представлення їх у глобальній інформаційній мережі; створення цифрового контенту рідкісних видань тощо. Доведено необхідність реалізовувати розроблену Стратегію розвитку ДНПБ з урахуванням нових змін у сфері освіти та інформаційних викликів задля утвердження її в структурі НАПН України як потужного наукового, науково-інформаційного, науково-методичного, культурно-освітнього центру України, відомого і за її межами.

Ключові слова: Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського; наукова та науково-організаційна діяльність; науково-інформаційна, науково-методична, соціокультурна робота; інформаційне забезпечення сфери освіти та науки.

Вельмишановні Василю Григоровичу,
члени Президії, колеги!

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (ДНПБ) як структурна частина НАПН України, що позитивно вирізняє її серед інших бібліотек, протягом 2015-2019 рр. здійснювала наукову й науково-організаційну діяльність відповідно до Статуту, Стратегії розвитку ДНПБ, з урахуванням положень чинних нормативно-правових документів України в тісному зв'язку з науково-інформаційною, науково-методичною, соціокультурною роботою. Дозвольте зупинитися

на основних здобутках. Повна інформація представлена в опублікованому інформаційному довіднику «Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського: здобутки та перспективи (2015-2019)».

Для бібліотеки й для мене це був непростий час. Очоливши її в 2015 р., зрозуміла, що передусім потрібно зберегти та розвинути напрацювання, традиції, які склалися в колективі під керівництвом першого директора, кандидата історичних наук П.І. Рогової, і при цьому необхідно вжити науково-організаційних заходів для налагодження наукової роботи ДНПБ відповідно до вимог її організації в НАПН України.

Так, у 2015-2016 рр. із метою підвищення якості наукових досліджень структуру установи було оптимізовано з 13 до 8 наукових відділів, де нині працюють 58 наукових працівників (5 докторів наук, із них – 1 дійсний член, 1 член-кореспондент НАПН України, 15 кандидатів наук) і 19 бібліотечних працівників. До виконання наукових досліджень залучено фахівців вищої кваліфікації. Створено відділ історії освіти, зокрема й сектор сухомлиністики в його складі, що сприяло розвитку нового напрямку наукових досліджень – історії освіти крізь призму педагогічного джерелознавства. Бібліотечні працівники (100 %) підвищили свою кваліфікацію на відповідних курсах.

Налагоджено роботу вченої ради, в її складі – науково-експертної ради, де розглядаються рукописи планової продукції, і бібліотечної ради, де вирішуються актуальні питання організації бібліотечно-інформаційної діяльності.

Оновлено нормативну документацію – понад 20 нормативних та організаційно-управлінських документів.

Із 2016 р. функціонує Рада молодих вчених, яка здійснює роботу, спрямовану на розвиток потенціалу наукової молоді бібліотеки.

Пріоритетним напрямом діяльності ДНПБ є проведення наукових досліджень із питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства, педагогічного джерелознавства, біографіки, історії освіти, сухомлиністики для науково-інформаційного забезпечення сфери освіти.

У звітний період здійснювалося 5 комплексних наукових досліджень міждисциплінарного характеру. У 2020 р. заплановано розпочати 3 прикладні дослідження.

Одержані результати мають наукову новизну, вагоме теоретичне й практичне значення.

Результати наукових досліджень відображено в плановій продукції – понад 700 наукових працях. Значно зросла кількість статей, зокрема у виданнях, що входять до наукометричних баз даних (25, зокрема 6 – до Web of Science), опублікованих англійською та китайською мовами (22). Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» поповнився 15 оглядами про персоналії.

Налагоджено впровадження результатів наукових досліджень, яке здійснювалося через: розміщення продукції на вебпорталі ДНПБ (187), в Електронній бібліотеці НАПН України (413); створення профілів ДНПБ (індекс Гірша – 10) і науковців бібліотеки в Google Академії (34), у системі «Бібліометрика української науки» (24), електронних портфоліо (34) і цифрових ідентифікаторів учених (ORCID iD – 34).

Об'єктами впровадження продукції є бібліотеки, кафедри університетів тощо.

Про затребуваність підготовлених праць свідчить кількість завантажень їх із вебпорталу ДНПБ та Електронної бібліотеки НАПН України, а також відзначення окремих видань дипломами в конкурсах НАПН України на кращі наукові роботи.

Оперативному висвітленню результатів наукових досліджень сприяють електронні наукові періодичні видання ДНПБ, зокрема «Науково-педагогічні студії» (із 2017 р., журнал має ідентифікатор DOI та Міжнародний стандартний номер ISSN).

Продукція бібліотеки постійно презентується на міжнародних виставках. Дипломами лауреатів відзначено окремі наукові розробки, зокрема біобібліографічний показник «Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження», 2018 р. До речі, це видання з-поміж 70 інших відзначено дипломом I ступеня в номінації «Персональний показник» Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу – 2018», проведеного Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського.

Систематично здійснюється контроль упровадження результатів завершених наукових досліджень. Упровадження підтверджують 136 довідок та інших документів, кількість завантажень продукції із Електронної бібліотеки НАПН України сягає майже 60 тис.

Відзначу й позапланову роботу: підготовлено 5 збірників матеріалів науково-практичних історико-педагогічних заходів, щорічний «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки» (2015-2019 рр.). У 2017 р. ДНПБ

отримала грант Київської міської державної адміністрації, на кошти якого було опубліковано збірку дитячої патріотичної поезії «З Україною в серці».

Для впровадження результатів наукових досліджень широко використовуються можливості науково-практичних заходів. Їх проведено 79; працівники взяли участь у 326, виголошено понад 800 доповідей і повідомлень. Визнання серед педагогічної та бібліотечної громадськості здобули заходи з проблем інформаційного забезпечення сфери освіти, книгознавства; історії освіти, сухомлинистики та ін.

У звітному періоді результати наукових досліджень широко апробовувалися та впроваджувалися в ході науково-інформаційної діяльності, яка спрямовувалася на формування галузевого інформаційного ресурсу.

До фонду ДНПБ надійшло близько 30 тис. прим. документів. Загалом фонд бібліотеки налічує майже 600 тис. прим. документів.

Установа застосовує інформаційно-комунікаційні технології, зокрема глобальні хмарні сервіси. Оновлений у 2016 р. офіційний вебпортал інформує про всі напрями діяльності бібліотеки, представляє її ресурси, інноваційні послуги, різні види бібліографічної, реферативної й аналітичної інформації, що сприяє підвищенню оперативності та якості науково-інформаційного забезпечення сфери освіти й науково-методичного супроводу мережі освітянських бібліотек. Модернізація вебпорталу вплинула на збільшення кількості дистантних користувачів (2018 р. – майже 118 тис. осіб).

Активно поповнювалися електронний каталог (бази даних), Науково-педагогічна електронна бібліотека, яка містить понад 2 тис. повнотекстових документів. Відзначу зростання кількості звернень до електронних ресурсів ДНПБ за останні роки, про що свідчить статистика відвідувань (приблизно 150 тис. осіб) і завантажень.

Сьогодні в бібліотеці активно розширюється спектр сервісів та послуг.

За підтримки НАПН України з 2018 р. надається доступ до міжнародних інформаційних ресурсів фірми EBSCO Publishing. Високі статистичні показники (запитів – понад 20 тис.) використання бази даних свідчать про значний попит на цю послугу серед різних категорій користувачів. Із метою їх ефективного використання проведено низку семінарів і тренінгів.

Задля висвітлення наукових результатів учених НАПН України в інформаційному просторі започатковано в 2017 р. проект «Бібліометрика педагогічної науки», базу даних «НАПН України». Проводиться науково-бібліографічне інформування провідних науковців НАПН України. Підготовлено понад 600 бібліографічних списків та оглядів з актуальних питань освіти, педагогіки та психології. Про їх актуальність свідчить статистика завантажень (7,7 тис.).

Здійснюється аналітична та реферативна діяльність. Підготовлено 6,6 тис. рефератів на статті з наукових видань до Українського реферативного журналу «Джерело» і загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова» Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Розвивається кооперативна взаємодія з мережею освітянських бібліотек щодо поповнення «Галузевої реферативної бази даних» ДНПБ.

Важливою є робота з рідкісними виданнями, особливо з науковим об'єктом, що становить національне надбання України, зокрема оцифровано 174 прим., мікрофільмовано 26 прим., відновлено та відреставровано 762 прим.; поповнено базу даних «Рідкісні книги» (внесено близько 4 тис. бібліографічних записів, загалом майже 10 тис. записів, із них 440 – іноземними мовами). До здобутків відносимо й відкриття кімнати-музею рідкісної книги, де здійснюється науководослідна, культурно-освітня та виставково-експозиційна діяльність. Презентовано понад 30 виставок, проведено лекції, екскурсії.

Серед освітянської та наукової громадськості здобула визнання експозиційно-виставкова діяльність. Організовано 295 тематичних і персональних книжкових виставок.

Активно здійснювалося науково-методичне забезпечення мережі освітянських бібліотек (понад 15 тис. книгозбірень), а саме: консультаційно-методична допомога; формування електронного інформаційного ресурсу методичного характеру. Особливо відзначу налагодження систематичної роботи з науковими бібліотеками НАПН України, проведення з 2016 р. науково-методологічного семінару «Наукова бібліотека та якість сучасної освіти», щорічних (із 2007 р.) бібліотечних секцій у рамках Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю». За звітний період їх організовано 5 у різних областях України.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації» від 22 березня 2017 р. № 177, наказу МОН України «Про впровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек» від 26 червня 2017 р. № 929 здійснюється науково-методичний супровід впровадження УДК у практику роботи освітянських бібліотек. Відзначу консультування на сторінці ДНПБ у соціальній мережі Facebook, на порталі бібліотеки (зафіксовано майже 14 тис. відвідувань).

У звітному періоді інтенсифікувалася різноаспектна соціокультурна робота. Зокрема, з 2015 р. проводився науково-педагогічний лекторій «Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку освіти й науки» (відбулося 163 заходи) тощо; здійснювався інформаційний супровід масових заходів установ НАПН України, зокрема процесу створення й діяльності Науково-інформаційного центру НАПН України.

Відзначу широкомасштабну наукову, науково-інформаційну, соціокультурну роботу на базі оновленого читального залу Фонду В.О. Сухомлинського щодо розвитку сухомлиністики як актуального напрямку педагогіки, зокрема ДНПБ під егідою ЮНЕСКО взяла активну участь у відзначенні 100го річчя від дня народження В.О. Сухомлинського. Читальний зал відвідали освітяни, науковці з різних куточків України та зарубіжжя.

До здобутків відносимо й відкриття з нагоди 20-річчя ДНПБ, яке святкуємо в цьому році, музейної експозиції «ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського НАПН України: історія і сучасність», що сприяє популяризації діяльності не лише ДНПБ, а й НАПН України.

Установа з 2015 р. бере активну участь у реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України. Проведено 46 науково-практичних заходів (щорічні Всеукраїнський конкурс «Шкільна бібліотека», Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек, всеукраїнські вебіари).

Плідною є співпраця ДНПБ із закладами освіти, Київською малою академією наук, бібліотеками, Педагогічним музеєм України, громадськими організаціями, зокрема із Всеукраїнською асоціацією імені Василя Сухомлинського. На базі бібліо-

теки проводиться переддипломна та виробнича практики студентів.

Розвивалося й міжнародне співробітництво із зарубіжними освітніми, науковими установами, бібліотеками та громадськими організаціями: створено за підтримки програми ЄС Еразмус+ (Жан Моне) Пункт європейської інформації (з 2017 р. проведено близько 20 заходів) тощо. Розвитку набула участь у міжнародних науково-практичних заходах зарубіжних країн і міжнародна мобільність наукових співробітників. Налагоджено міжнародний книгообмін.

Розширилося інформування суспільства про діяльність ДНПБ на її вебпорталі, сайтах НАПН України й Української бібліотечної асоціації, сторінці бібліотеки в соціальній мережі Facebook, у ЗМІ. Вчені здійснюють експертну діяльність у різних комісіях НАПН України, МОН України, Мінкультури України. Популяризації установи сприяли також акції дарування книг, флешмоби тощо.

Протягом 2015-2019 рр. завдяки підтримці НАПН України було реалізовано низку практичних заходів з удосконалення матеріально-технічної бази бібліотеки: на основі тендерних процедур закуплено 14 персональних комп'ютерів та один книжковий сканер, систему «веб-конференція»; проведено заміну вікон у приміщенні; здійснено поточні ремонти; встановлено охоронну систему «Альфа»; оперативно перевезено частину фонду (понад 120 тис. прим.), що знаходилася в приміщенні Київського міського будинку вчителя, і розміщено її у виділених керівництвом Академії приміщеннях тощо.

Як бачимо, у звітному періоді ДНПБ активно діяла й розвивалася. Про це свідчить відзначення роботи бібліотеки та її працівників нагородами. Наукова й науково-організаційна робота установи має науково-прикладний характер і спрямована на розв'язання актуальних питань інформаційного забезпечення сфери освіти, педагогіки, психології. Відбулися принципові зміни в підходах до здійснення наукових досліджень, що позитивно вплинуло на діяльність нашої бібліотеки, а також мережі освітянських бібліотек України. Ми маємо здобутки і пишаємося ними.

Водночас визнаємо й помилки та недоліки, колективно їх аналізуємо.

Визначаємо перспективні завдання, серед яких відзначу збереження унікального кадрового потенціалу бібліотеки, підвищення фахового рівня наукових працівників, формування контенту

рідкісних видань; зміцнення матеріально-технічної бази тощо.

Ми й надалі будемо реалізовувати розроблену Стратегію розвитку ДНПБ з урахуванням нових змін у сфері освіти та інформаційних викликів задля утвердження її в структурі НАПН України як потужного наукового, науково-інформаційного, науково-методичного, культурно-освітнього центру України, відомого і за її межами.

Насамкінець дозвольте подякувати співробітникам бібліотеки за сумлінну працю. Від імені колективу ДНПБ і себе висловлюю щирі слова

подяки Президії НАПН України, безпосередньо президенту дійсному члену НАПН України В.Г. Кременю, відділенню загальної педагогіки та філософії освіти, його керівникам – дійсним членам НАПН України О.В. Сухомлинській, С.О. Сисоєвій – за всебічну підтримку нашої діяльності; партнерам за співпрацю; дійсному члену НАПН України О.Я. Савченко, членам комісії: членам-кореспондентам НАПН України Л.Б. Лук'яновій, О.М. Спірину за поради та рекомендації.

Дякую за увагу!

ON THE SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC AND ORGANIZATIONAL ACTIVITIES OF V.O. SUKHOMLYNSKYI STATE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL LIBRARY OF UKRAINE FOR 2015-2019 AND THE PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT

*Scientific report at the Meeting of the Presidium of the National
Academy of Educational Sciences of Ukraine, September 19, 2019*

Larysa Berezivska

*DSc in Pedagogy, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Director,
V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The report reveals the main achievements of the scientific and scientific and organizational activities in close connection with the scientific and informational, scientific and methodological, sociocultural work of V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine during 2015-2019.*

It has been reasoned that the scientific and scientific and organizational work of the institution has a scientific and applied character and is aimed at solving urgent issues of information support for education, pedagogy and psychology. Fundamental changes have occurred in the approaches to the implementation of the scientific research, which has a positive impact on the activities of the library, as well as at the networks of educational libraries in Ukraine.

The prospects for the further development of the V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine have been determined: designing the educational and information environment and electronic resources; providing access to the international information resources; formation of own databases, collections of the Scientific and Pedagogical Electronic Library, replenishment of the electronic resource "Library of the New Ukrainian School" on the Library web portal and their presentation in the global information network; creation of the digital content of rare editions and the like. The necessity for the implementation of the worked out Strategy for the V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine development has been proved, taking into account new changes in the field of education and information challenges for its approval in the structure of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine as a powerful scientific, scientific and informational, scientific and methodological, cultural and educational centre of Ukraine known also beyond its borders.

Keywords: *V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine; scientific and scientific and organizational activities; scientific and informational, scientific and methodological, sociocultural work; information support of education and science.*

Дата публікації: 23 грудня 2019 р.